

АРХІТЕКТУРА

УДК 72.01.013

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА МОДЕЛЬ СИМВОЛІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ

Булах І.В.

Київський національний університет будівництва і архітектури

Стаття продовжує дослідження символізації архітектурно-художнього образотворення міського середовища, яка базується на фундаментальних працях філософії, літературній і образотворчій спадщині. На основі попередньо проведених досліджень, у статті запропоновано структурно-логічну модель символізації на шляху формування художніх образів, що пов'язана із основними процесами і принципами символізації архітектурно-художнього образу міського середовища. Наведена модель має ієрархічну побудову, кожен етап якої надає певні наслідки і значення. Таким чином, у статті започатковано розкриття механізмів поступового і послідовного формування філософсько-обґрунтованого і естетично врівноваженого художнього образу. Використання запропонованої моделі може стати в нагоді в навчальному процесі підготовки архітекторів, у подальшому теоретичному дослідженні та у архітектурно-містобудівній практиці.

Ключові слова: модель символізації, принципи символізації, процеси символізації, художній образ, теорія архітектури.

Постановка проблеми. Проблема підвищення архітектурно-художнього рівня містобудівних рішень набуває першочергового значення в умовах інтенсивної урбанізації та хаотичного зростання міст, яке призводить до порушення неповторності образу міського середовища, заглиблює кризу розуміння духу міста. Символізм, як передача змісту шляхом нетекстової інформації, з часів етнічного зародження культур і по сьогодні являється актуальним у створенні контексту беззаперечної цінності об'єктів образотворчого мистецтва, архітектури, містобудування. Сучасні містобудівні регламенти та правила України направлені на практичні і технічні показники формування міського середовища. Питання підвищення естетично-художнього рівня міського середовища, його образності вирішуються інтуїтивно, без належного обґрунтування. Сучасна архітектурно-містобудівна теорія і практика потребує дослідження, систематизації та розробки рекомендацій щодо механізмів формування філософсько-обґрунтованого і естетично підпорядкованого архітектурно-художнього образу міського середовища.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичною базою для дослідження символу слугували фундаментальні праці філософів та мистецтвознавців серед яких: Платон, Аристотель, Г. В. Ф. Гегель, І. Кант, Ф. Шлегель, Ф. Шеллінг, Й. В. Гете, К. Золгер, Ф. Ніцше, А. Шопенгауер, С. К'еркегор, Д. Мілль, Г. Спенсер, Г. Зіммель, Г. Земпер, У. Еко, К. Юнг, Е. Фромм, Р. Ассаджолі, П. Флоренський, Е. Кассіер, О. Ф. Лосев, О. Е. Гутнов, В. Л. Глазичев та ін. Символічний напрямок в образотворчому мистецтві був заснований А. Орє та слугував основою в творчості видатних живописців, серед яких: П. Гоген, П. Серюз'є, Г. Моро, О. Редон, К. Малевич, В. Кандинський, М. Врубель, В. Борисов-Мусатов та ін. Теорія символізму в літературі була представлена роботами поетів-символістів, серед яких: Ж. Мореас, Ш. Бодлер,

С. Малларме, А. Рембо, П. Верлен, О. Іванов, А. Білий, О. Блок, О. Мандельштам та ін.

Дослідження художньої образності та символізації в теорії містобудування та архітектури були проведені в фундаментальних роботах Л. Альберті, К. Леду, Е. Булле, К. Лінча, Р. Вентурі, Ч. Дженкса, К. Танге, К. Александера, Б. Мандельброт та ін. Питання художньої образності в архітектурно-містобудівному проектуванні було розглянуто в теоретичних працях О. Е. Гутнова (образ, як продукт дії свідомості, що відображує реальність), В. Л. Глазичева (образ, як продукт пізнання, «образ пам'яті»), А. А. Пилипенко, С. В. Пирогова, Е. В. Сайко, М. А. Хренова, І. Г. Яковенко. Символізація архітектурно-містобудівного образотворення була освітлена у теоретичних працях Л. Саллівена, Р. Де Фуско, Ле Корбюзьє, А. В. Іконнікова, О. Е. Гутнова, В. Л. Глазичева (символ, як духовна цінність і повага до минулого) та ін. Вивчення міста, як соціального феномену, займалися такі теоретики, як В. В. Антонов, М. Г. Бархін, В. А. Бутигін, В. В. Владіміров, Т. Саверенська, І. Смолвар, О. Е. Гутнов, І. Фомін, З. М. Яргіна, Б. Латинін, І. Морозов, В. М. Топоров, які дослідили архетипи образів, покладені в основу структурування міського середовища просторів; О. Г. Раппапорт виявив синтез архітектурної форми, який мав міфологічну природу; М. Еліаде проаналізував простір міста, піднявши проблему взаємовідносин космосу і хаосу. Сприйняття міського середовища було представлено в роботах Р. Арнхейма, О. В. Барановського, О. Л. Беляєва, В. Л. Глазичева, Р. Л. Грегори, К. Дей, Г. Б. Забельшанського, І. Г. Лежава, В. М. Розіна, В. А. Філіна, В. Т. Шимко. Тема душі, як образа міста, присутні у філософсько-антропологічних дослідженнях міського середовища Б. В. Маркова і М. С. Кагана; антропологічні аспекти формування образу міста розглянуті у роботі М. С. Уварова; естетика та проблема сприйняття розглянуті у

роботах М. О. Бердяєва, Л. Виготського, Д. Гібсона, З. М. Яргіної. Історію архітектури, реконструкції та ландшафтної організації розглядали А. В. Бунін, З. Гідіон, О. Е. Гутнов, А. В. Іконніков, Н. П. Крадін, В. І. Лучкова, М. Нащекіна, О. Г. Раппапорт. Семіотичні дослідження міста були розглянуті у роботах Ю. М. Лотмана (семіотичний аналіз культурного простору), В. М. Топорова (символіка міжпоетичних текстів), Б. А. Успенського (семіотика просторового мистецтва), В. В. Іванова та ін. Питання комунікаційної функції, знаковості архітектури розробляв У. Еко. Семантика структурних елементів міста розглядалася в дослідженнях І. А. Бондаренко, Н. Н. Єрофєєва, А. Л. Ястребицької та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз досліджень і публікацій з питання символізації архітектурно-художнього образу міського середовища виявив значну увагу фахівців до цього аспекту формування гармонійного, послідовного, виваженого і обґрунтованого сучасного міста. При цьому, питання систематизації досвіду символізації образотворення та можливості моделювання стадій та наслідків символізації залишилося відкритим.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розкриття механізмів символізації архітектурно-художнього образотворення міського середовища у вигляді структурно-логічної моделі, яка охопила загальні процеси і принципи символізації засновані на філософсько-мистецькій спадщині та видатних архітектурно-містобудівних візрцях.

Виклад основного матеріалу. Дослідження, що були попередньо проведенні [1-13] показали, що принципи символізації архітектурно-художнього образотворення, серед яких: комунікативність, трансформативність, комутативність і метаморфічність простежуються на всіх містобудівних рівнях символізації, а саме: глобальному, макро-, локальному і мікрорівнях, а також відповідні їм методи впровадження символізації у проектну діяльність, можуть бути покладені в основу імітаційної моделі формування і творення символізації архітектурно-художнього образу міського середовища (рис. 1). Гіпотезою наступного дослідження виступило те припущення, що використання процесів і принципів символізації в імітаційній моделі на початкових стадіях проектування чи при вирішенні завдання по оновленню існуючої архітектурно-містобудівної ситуації дозволить створити умови для формування гармонійного і системного, філософського і естетичного, виражального і зображального архітектурно-художнього образу на всіх містобудівних рівнях символізації. Структурно-логічна модель базується на поступовому розгортанні гармонічного циклу і ряду процесів символізації архітектурно-художнього образотворення, де між початковою аналогізацією і кінцевою символізацією, існують проміжні форми (схематизація і алегоризація), структури та організації зображального і виражального образотворення. Логіка побудови, зміст і форма імітаційної моделі дозволяють відстежити всі стадії (процеси) в послідовній і поступовій символізації образотворення міського середовища, а також виявити і проілюструвати наслідки дії принципів і процесів символізації.

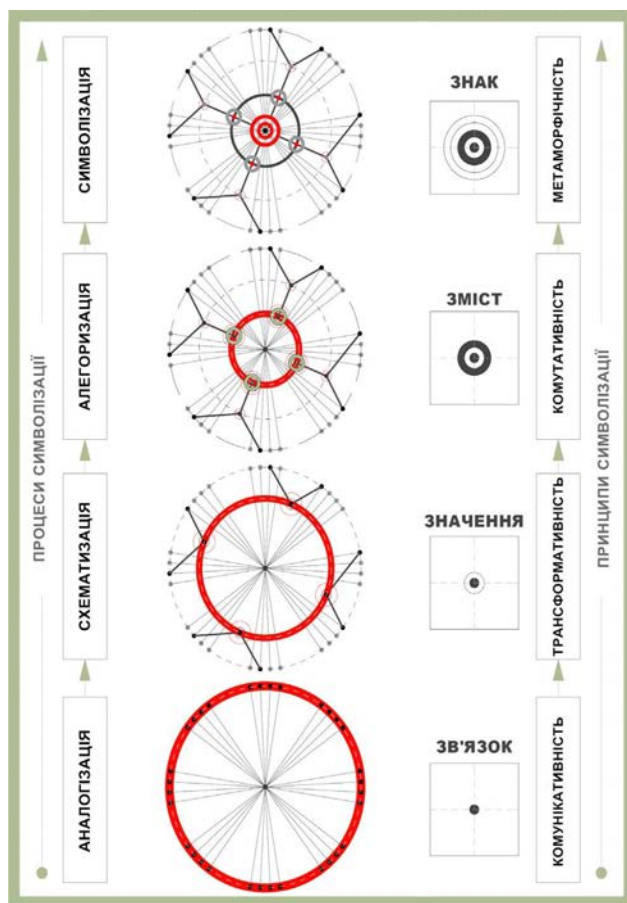

Рис. 1. Модель поступової символізації образу міського середовища

Першим і найнижчим колом імітаційної моделі виступив процес аналогізації, дія якого спрямована на пошук аналогій з оточуючого матеріального і духовного світу навколишнього середовища, для формування обґрунтованого з філософської точки зору містобудівного або архітектурного образу-символу. Після збору первинної інформації у процесі аналогізації, утворюється попереднє пошукове коло для формування майбутнього художнього образу, а також починають утворюватись змістовні зв'язки, тобто комунікації, між різними матеріальними першоосновами. Це виявляється, по-перше, у розподілі кожного з блоків-аналогій на окремі складові і комунікативно пов'язані між собою змістовні частини, по-друге, відбувається проведення первинного аналізу кожного з отриманих блоків у пошуку і виокремленні найбільш потенційних аспектів для подальшого розвитку у художньому образі. Таким чином, на першому етапі моделювання майбутнього символічного образу міського середовища відбувається встановлення комунікаційних зв'язків, що формують перше і найбільше коло першооснови майбутнього художнього образу міського середовища.

Отримані на першому етапі моделювання результати-наслідки (зв'язки), на наступному етапі образотворення, що відповідає процесу схематизації піддаються структуруванню за допомогою трансформації зв'язків із змістовно-споріднених блоків-аналогій у наступні групи-значення. Результатом дії трансформації стає звуження по-

шукового кола імітаційної моделі, окреслене новими межами по отриманим наслідкам-значенням.

На наступному етапі моделювання художнього образу процес алегоризації разом із принципом комутативності подалі трансформують отримані наслідки-значення у «транзитні вузли», що об'єднують в собі попередні зв'язки і значення у вигляді сформованих вузлів-змістів, які звужують границі пошукового кола імітаційної моделі до її центральної частини. Таким чином, отримані вузли-змісти наділяються спрямованим відцентрованим вектором розвитку і тяжіння, що відповідає і позначає змістовну направленість у формуванні остаточної мети – створення символічного художнього образу.

Останній етап моделювання архітектурно-художнього образу, що поєднує в собі усі отримані попередні результати-наслідки образотворення (зв'язки-значення-змісти), здійснюється завдяки процесу символізації і принципу метаморфічності у вигляді остаточного ущільнення наслідків-змістів у «концентрований» виражальний і зображальний образ-знак. Слід підкреслити, що на цьому завершальному етапі моделювання образу-символу міського середовища відбувається

не просто чергова фаза трансформації, як нової комбінації існуючих складових елементів, а проходить саме видозміна і перетворення, переосмислення і злиття воедино отриманих попередніх наслідків. Таким чином, останнім результатом і наслідком моделювання образотворення стає образ-знак – обґрунтований з позицій задіяних матеріальних і духовних сфер життєдіяльності, філософський символ, що містить в собі посилення на свої «коріння» у вигляді логічного ланцюгу зв'язок-значення-зміст-знак.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що імітаційна структурно-логічна модель формування архітектурно-художнього образу міського середовища може бути застосована як окремо для будь-якого рівня символізації, так і допомагати у пошуку символічного вираження філософського змісту на всіх містобудівних рівнях одночасно. Безумовно, що останній варіант застосування моделювання образотворення є найбільш перспективним і бажаним, так як такий комплексний і системний підхід при реконструкції існуючих міст і плануванні нових міських утворень дозволить отримати високоякісний філософсько-естетичний проектний результат.

Список літератури:

1. Булах І. В. Теоретичний досвід символізації у креативному урбанізмі / І. В. Булах // Монографія. За заг. ред. Б. С. Черкеса та Г. П. Петришин. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 577-583.
2. Булах І. В. Символ і символізація у філософсько-теоретичних дослідженнях, у мистецтві й архітектурі / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2008. – № 20. – С. 24-35.
3. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2009. – № 22. – С. 37-62.
4. Булах І. В. Символ і символізація у філософсько-теоретичних дослідженнях, у мистецтві й архітектурі / І. В. Булах // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв [Текст]: зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленко – Х.: ХДАДМ, 2009. – С. 12-16.
5. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях в епоху Відродження і Бароко (XV – поч. XVIII ст.) / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2010. – № 24. – С. 63-67.
6. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях епохи Просвіти (XVIII – поч. XIX ст.) / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2010. – № 25. – С. 10-18.
7. Булах І. В. Символ і символізація у теоретичних дослідженнях Постмодернізму (XX ст.) / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2011. – № 26. – С. 9-18.
8. Булах І. В. Символізація художніх образів сучасного архітектурного середовища / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2014. – № 36. – С. 11-16.
9. Булах І. В. Символізація художніх образів у містобудуванні / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Містобудування та територіальне планування / Відпов. ред. М. М. Осетрін. – К.: КНУБА, 2014. – № 51. – С. 24-30.
10. Булах І. В. Конкурсне проектування як важливий засіб професійної підготовки студентів архітектурних спеціальностей / І. В. Булах // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К.: КНУБА, 2015. – № 38. – С. 3-11.
11. Bulakh I. Symbol and methods of symbolizing in architecture and town-planning XV-XVIII century / I. Bulakh // Innovative development trends in modern technical sciences problems and prospects / Science editor A. Burkov. – San Francisco, California: B&M Publishing, 2013. – P. 12-14.
12. Булах І. В. Загальні положення символічного підходу до формування і розвитку архітектурно-планувального образу міського простору / І. В. Булах // Zbiyr raportyw naukowych «Informacja naukowa i techniczna w planowaniu oraz realizacji badań i wdrożeń projektu». – Warszawa: Diamond trading tour, 2014. – Str. 22-30.
13. Булах І. В. Роль містобудівної та архітектурної символізації в ревіталізації центральної частини м. Києва в рамках міжнародного конкурсу «Територія Гідності» / І. В. Булах // Zbiyr raportyw naukowych. Konferencja Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Aktualne naukowe problemy. Rozpatrzenie, decyzja, praktyka» – Warszawa: Diamond trading tour, 2015. – Str. 5-9.

Булах И.В.

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

СТРУКТУРНО-ЛОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ СИМВОЛИЗАЦИИ АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОБРАЗОВ

Аннотация

Статья продолжает исследование символизации архитектурно-художественного образа городской среды, основанной на фундаментальных трудах философии, литературном и изобразительном наследии. На основе предварительно проведенных исследований, в статье предложено структурно-логическую модель символизации на пути формирования художественных образов, связанной с основными процессами и принципами символизации архитектурно-художественного образа городской среды. Приведенная модель имеет иерархическое построение, каждый этап которой предоставляет определенные последствия и значения. Таким образом, в статье начато раскрытие механизмов постепенного и последовательного формирования философско-обоснованного и эстетически уравновешенного художественного образа. Использование предложенной модели может пригодиться в учебном процессе подготовки архитекторов, в дальнейшем теоретическом исследовании и архитектурно-градостроительной практике.

Ключевые слова: модель символизации, принципы символизации, процессы символизации, художественный образ, теория архитектуры.

Bulakh I.V.

Kyiv National University of Construction and Architecture

STRUCTURAL-LOGIC MODEL SYMBOLIZATION ARCHITECTURAL AND ARTISTIC IMAGES

Summary

This article continues the investigation the symbolization architectural and artistic image making the urban environment, which is based on the fundamental works of philosophy, fine arts and literary heritage. Based on preliminary studies, the article proposed structural-logical model of symbolization for the formation of the images that related to the basic processes and principles of symbolization architectural and artistic image of the urban environment. This model has a hierarchical structure, each stage of which provides certain consequences and significance. Thus, the article started gradual disclosure mechanisms and consistent formation of philosophical and reasoned and balanced aesthetically artistic image. Using the proposed model may be useful in teaching training of architects, further theoretical research and in architectural and urban practice.

Keywords: model symbolization, symbolizing the principles, processes symbolization, character, theory of architecture.